

בטחון ושמיירת הנפש

מִן הַגָּאוֹן הָרַב יִצְחָק אֵיזִיק הַלֵּוִי הַרְצוֹג
הָרַב הָרָאשִׁי לְיִשְׂרָאֵל

על דרכי שמירת הבטחון הפנימי במדינה בשבת ויום

על מצב הבטחון הפנימי בארץ נמסרו ע"י אישיות מוסמכת
הפרטים הבאים:

א. מעשי הפשע ובכללם החמורים, כגון: התפרצויות ושוד
מתרבים בארץ במדה רבה. גם מקרי הרצח רבו באופן מבהיל.
ב. כל מבצעי הפשע מזוינים ומשתמשים בזיונם בכל מקרה
של הפרעה.

ג. כל מריבה קלה עלולה להתלקח עד לשפיכת דמים והריגה
ממש. ביחוד במקומות בהם גרים זה בצד זה בני עדות ויוצאי
מדינות שונות.

ד. יום השבת הוא למרבית הצער היום הכי מסוגל למקרים
מעציבים מעין אלה היות והצבור פנוי מעבודה, והוא גם לפעמים
מתבסס בימי שבת וחג.

ה. התערבותה מהירה של המשטרה מונעת הרבה שפיכות
דמים ומקרי רצח ולשיטת הניידות חלק רב בזה. עם קבלת ידיעה
טלפונית על איזה שהוא מקרה, הניידת קולטת מיד והיא אצה למקום
המעשה. משום כך גם השמוש בטלפון חשוב מאד לשם התגברות
על הפשעים.

ו. יש ערך רב בשביל העמדת האנשים למשפט חיונם
בעריכת רפורט ובקבלת טביעת אצבעות מיד עם התרחשות המעשה.
בלעדי זה אין בית המשפט יכול להזדקק לדון בענין. וחיסון העברין
מהעמדתו לדין הוא משפיע, כמובן מאליו, על ריבוי הפשעים. ישנם
בכלל זה גם מקרים שנראים בראשיתם כבלתי רציניים, ותוצאתם
מקרי מות.

ז. צמצום הניידות בשבתות ישפיע לריבוי הפשעים ביום זה.
לאור כל הנ"ל נכנסתי לברר כיצד על שומרי משמרת הבטחון
הפנימי בארץ להתנהג מבחינת ההלכה. אולם מכיון שכפי מצב הדברים
כיום אין המוסדות הממונים על כך נוטים לפי שעה להתחשב עם הוראות
ההלכה לשם קביעת חוקה שתחייב את כל הפועלים בזה לנהוג לפיה.
אין לדין הניתן אופי הלכה למעשה, והרי הוא יותר בגדר משא ומתן
של הלכה שצורתה המעשית המדויקת תקבע ברצות ד' אתרי עיון
ההתעצות נוספים, לכשהתנאים יהיו מתאימים לכך.

זה ברור שאסור במקום שאין סכנת נפשות. אולם מושג סכנת נפשות מתרחב במקרה שלנו. ואבאר שיחתי: עפ"י הערכת המצב שקבלנו יוצא שריב רציני בין אנשים עלול להסתיים בנפשות, אם לא תתערב המשטרה במוקדם (תזכר עובדא אחת מרבות, איך שנהרג ההכם של לפתא ז"ל בריב שפרץ בשעת חופה). ואלה המריבות מצויות ביותר בימי שבת ומועד. (כדרך שאמרו כבר בימי חז"ל בעירובין ס"א. טטרוגי הוה מטטרגי להו בני גדר לבני חמתן, ורבי התיר היינו התקין בשבת וכו', ומ"ש שבת, דשכיח בהו שכרות). וע"כ בפרוץ ריב כזה מותר להזעיק את המשטרה ע"י הטלפון למנוע רצח, וממילא מותר על המשטרה לטפל בקבלת ההודעה הטלפונית. ואם כי לפעמים מצלצלים למשטרה על דברים שאין בהם סכ"נ, הרי אין בידי המשטרה לדעת זאת מראש, ובמקרה זה הקולר תלוי בצואר המצלצל.

ומכיון שאנו תופסים את הדבר כספק נפשות מותר ממילא גם לנסוע למקום במהירות הכי אפשרית. אך השאלה נשאלת, הן כל זה אמור בהליכה למקום המעשה, אבל חזרה משם אין לנו. שמא תאמר להתיר לחזור למרכז שמא יתקבלו במרכז ידיעות על עוד קטטות ומריבות? הרי לזה יש תקנה לסדר קשר אלחוטי במכונית וכשיהי' צורך יודיעו להם למקום שהם נמצאים והם יצאו משם. ואם נבא להתיר בכדי למחר יותר את הענין, בזה יש מאד להסתפק הואיל ושכיחות מקרים כאלה איננו בגדר רוב אלא מיעוט והאיחור הקל היכול להגרם ע"י הצורך למסור את הידיעה באלחוט למכונית הוא מיעוט בלתי מצוי.

אכן לכאורה הרי בנוגע לחזרה יש לנו הלכה מפורשת במשנה בעירובין מ"ד: כל (או "שכל") היוצאין להציל חוזרים למקומם. והקשו ע"ז בגמרא, ואפילו טובא, והא אמרת (רישא) אלפיים אמה ותו לא. אמר רב שחוזרין בכלי זינן למקומן. פירש"י ולעולם דווקא אלפיים אמה, אלא שאין צריכין להשליך כלי זינם מעליהם וכו' עיי"ש. וע"ז משיבה הגמרא, ומאי קושיא דלמא להציל שאני, אלא אי קשיא הא קשיא וכו'. רב נחמן בר יצחק אמר לא קשיא כאן שנצחו ישראל את אומות העולם, כאן שנצחו אוה"ע את עצמן וכו' וכו' יע"ש. והנה המשמעות הפשוטה היא שרב חוזר לאותו תירוצ שלעולם דווקא בתוך אלפיים אמה אלא שהחידוש הוא שחוזרים בכלי זינם למקומם בתוך האלפיים האמה וכפירש"י ז"ל הנ"ל.

אלא שרבנו הגדול ז"ל לא כך הוא מפרש. שהרי הוא אומר וכשיצילו את אחיהם מותר להם לחזור בכלי זינן למקומן בשבת כדי שלא להכשילן לעתיד לבא (ר"מ הלכות שבת פ"ב הכ"ג). והיינו ע"כ שהוא מפרש שתירוצו של רב הוא שבכלי זינן חוזרים למקומם ואפילו טובא. ולא קבל כלל את החלוק בין נצחו ישראל את העכרים לנצחו את עצמן, אלא שבכל אופן הם חוזרים בכלי זינם למקומם. וכנראה שהיה קשה לו בנצחו ישראל את העכרים למה חוזרים בכלי זינם למקומם. ולא הונח לו דבר זה עד שנתן טעם מעצמו, שאם כן אתה מכשילן לעתיד לבא. והיינו שאם יוכרחו להניח נשקם מידם במקום הקרוב יפחדו בפעם הבאה שמא ינוצחו ח"ו וינוסו וישיגו האויבים ללא נשק בידם.

ברם יש לנו להתבונן מאין הוציא הרמב"ם להתיר עד כדי כך שהרי לא התנה הרמב"ם שהיתר זה הוא דווקא בבקעה שהיא כרמלית, ונמצא שמתיר אפילו ברשות

הרבים. ולא התנה רבנו ז"ל גם שנשיאת הנשק תהא באופן שאין בה איסור תורה כגון כלאחר יד, ומשמע כפשטה שבכל אופן הותר). והנה לכאורה יש לומר שסמך על האמור במשנה ר"ה כ"א: בין שנראה בעליל בין שלא נראה בעליל מחללין עליו את השבת. ר"י אומר אם נראה בעליל אין מחללין עליו את השבת. מעשה שעברו וכו' שלח לו ר"ג אם מעכב אתה את הרבים נמצאת מכשילן לע"ל. נמצא שהותרו בנראה בעליל משום העתיד, ואף ביוצאים להציל כך. והנה בעצם הדבר להתיר להם לחזור למקומם ממש בכלי זיינם בכל אופן שהוא, אף ברה"ר, ואף כשהם לבושים כדרכם, אין פלא על הרמב"ם, שכך משמע בירושלמי ותוספתא יעוי"ש. אך הדבר המפליא מאד הוא, שהרמב"ם נותן טעם שלא נמצא בתלמודים. והוא שלא תהא מכשילן לע"ל. אך יש לנו ראשית כל דבר להבין, למה אין הרמב"ם מסתפק בטעם הפשוט הנמצא ברברי חז"ל המצויים עתה בידינו, היינו שמה יתנפלו עליהם האויבים שוב ויצטופפו לקחת כל אחד נשקו וכנ"ל, משום מעשה שהיה. ברם, לתרץ זה יתכן כפשוטו של דבר שלזה יש מקום רק אם לא נצחו אלו את אלו אלא שהלכו אלו מאלו, שאפשר שיחזרו בהם הגויים, אבל אם נצחו ישראל אזי אין חשש כזה, ולמה סתמו עד שמשמע שבכל אופן מותר ליוצאים להציל לחזור בזינם כל אחד לביתו. וע"כ הוצרך רבנו לטעם שא"כ נמצאת מכשילן לע"ל. ולמד זאת רבנו מהמשנה של ר"ה הנ"ל. אך א"כ יקשה לנו למה לא אמרו זאת חז"ל אלא משום מעשה שהיה.

ולכאורה נראה ש"ל שהדבר תלוי בדחוייה או הותרה שבת בפקדו"נ. שזה ברור שלענין עדות החודש הותרה שבת מכיון שאתה מתיר לחלל שבת אף בנראה בעליל משום חשש הכשלה לע"ל. והרמב"ם סובר שגם בפקדו"נ בשבת כך. וע"כ השתמש בטעם זה גם כאן. והסוגיא דעירובין מ"ה סוברת שדחוייה שבת אצל פקדו"נ, וע"כ לא השתמשה בטעם זה.

ואולם איך שיהיה, לעניננו במשטרה שיצאה להציל השאלה עדיין במקומה עומדת. כי הטעמים של הברייתות הנ"ל בבבלי ירוש' ותוס' אינן שייכות לכאן כלל. ואין לנו על מי לסמוך אלא על דעת רבנו הגדול מאותו הטעם שאם לא תתן להם לחזור במונית לבסיסם אתה מכשילן לע"ל. אך הן אין הנדונים שוים: (א) שאלו אינם באים אלא בתוקף משרתם והם מיכרחים ללכת באשר ילכו, משא"כ שם שהמדובר הוא במתנדבים לצאת להציל; (ב) שם אם אתה מכריחם לחזור בלי נשק נמצאו כל הדרך מפחדים ושוב לא ילכו, משא"כ כאן שאין להם ממה לפחד. שאמנם יצאו להפריד בין יהודים נצים מחשש שמה יהרגו זא"ו, אבל אין זה מהדומה כלל ליוצאים להלחם עם נכרים היוצאים להשמיד את היהודים. באופן שהדבר ברור שלא שייך כאן טעמו של הרמב"ם ז"ל.

עפ"י נמצא שפסק הדין במקרה שנודע על ריב ומצה בין אנשים העלולים להרוג אחד את השני, שמותר אמנם לצאת למקום הריב במכונית בכדי למהר את הגשת העזרה ולהפריד ביניהם אבל לאחר שהשקיטו את הריב ומנעו שפ"ד אסור יהיה להם להשתמש במכונית ותשאר שם עד מוצאי שבת. אלא שאם יצטרכו שוב לנסוע משם במסכות דומות יסעו. אבל סוף דבר שיצטרכו להשאר לאחר ההצלה במקום ואין להם היתר לחזור במכונית למקומם.

לפי הסבר האחראים על ענייני הבטחון הפנימי, מכוניות המשטרה הניידות מאיימות על אנשים מסוג ידוע זה מונע תגרות וממילא גם שפ"ד. נניח שהדבר כן, אבל הן יתכן לעשות לשם זה סיורים ברגל או לכל היותר באפניים רגילים, שאין בהם איסור דאורייתא. ואם נבא לומר שאין זה מספיק לעבור בשטחים במהירות, ברם, קשה להתיר בזה מכונית, שאין דבר ברור אם יש שם מריבה, וגם לא כל מריבות מביאות לידי רצח, ואין זה אלא בגדר מיעוט שכיח. ונמצא שבכדי להתיר הניידות יש למתוח ביותר את החבל של פק"נ, ועד כדי כך לא נראה לי להתיר אלא איסור דרבנן.

כמו כן יש לדון כשנתקבלה ידיעה שהפשע כבר בוצע אלא שתפסו את הגנב ומזמינים את המשטרה שתבא לאסרו. הרי בנדון זה אין כבר שאלת הצלת נפשות ברגע זה אלא ענין של בירור משפטי, והרי זה אין בדין שידחה את השבת. אלא שיש כאן חישוב אחר, והוא שאם על סמך זה לא נתיר למשטרה לנסוע לחפש את עושה העול כי אז תתרבנה הגנבות דוקא ביום ש"ק, וכבר הוזכר שגנבות בימים אלו בכללן גם רציחה, וסו"ס יש כאן משום הצלת נפשות.

והנה מפני ההומר של פק"נ יתכן לחשוב על דבר היתר בדרך של שנים שעשאוה. ואם כי לא מצינו בחז"ל קולא כזאת בחולה שאיב סכנה י"הותר שבות, ואפילו למ"ד שהותר גם ע"י ישראל, מ"מ לא מצינו שיתירו לעשות כשיש צורך במלאכה דאורייתא ע"י שנים. אכן שם הלא אסרו רפואה משום גזרת שחיטת סממנים, היינו שמא יבא לידי מלאכה א"כ גזירה זו עדיין קיימת. ומה שלא הקפידו לעשות ע"י שנים בדבר של פק"נ י"ל שהוא משום שפק"נ לכל מסור ואם היו מקפידים לעשות ע"י שנים יבא לידי קלקול כשלא יהיו שנים וימנע האחד מלעשות, כמו כן יתכן שבידים לא מאומנות תצא הפעולה המשותפת מקולקלת.

ברם, הנה הגאון מק"ח על ה' פסח, כפי שראיתיו מובא בבאר יצחק להגאון מקובנה ז"ל סוף סי' י"ד כתב שדעתו נוטה ששנים שעשאוה אינו אלא לענין לפטור מחסאת. אבל מכלל איסור תורה לא יצאו. והנה לע"ע אין אצלי ספרו ז"ל. אולם התבוננתי בדברי רבנו יצחק אלחנן ז"ל ורואה אני שהוא מקשה קרשיות עצומות מפק"נ ומקרבנות צבור בשבת והוא מחליט שאין זה אלא בשבת אבל בשאר עברות שנים שעשאוה חייבים. ובזה אמנם יש לדון הרבה, אך אין אנו צריכים לכך בשביל הענין שלנו, ואי"ה עוד חזון למועד. אך מה שצריך כבר עכשו לעיין הרי זהו בהנחתו הגדולה שם, שהמצוה מחשיבה את הדבר ומכיון שזה נחשב לקיום המצוה, הרי הוא חייב גם לענין שבת למרות שנעשה ע"י שנים. ובזה תירץ את הקושיא מקרבנות. שאם נניח ששבת היא רק דחוייה אצל קרבנות למה לא יעשו ע"י שנים. ואם נקבל הנחתו יוצא שגם בפק"נ, מכיון שעלתה פעולה זו למצוה וקיימו בזה מצות פק"נ, יהא זה נחשב מלאכה גם לענין שבת. וא"כ לא הועילנו כלום. אך זה צ"ע אם שייכת הנחה זו לענין פק"נ (כפי שהוא דן שם), שאמנם חייב הוא להציל הוא מקיים מצוה רבה של „השבות", אבדת גופו מנין וכו', אבל קיום מצוה זאת לא מוכרחה להיות דוקא ע"י גופו ואם הוא מציל ע"י עכרים למרות שאין שליתות לעכרים, הוא ג"כ מקיים המצוה. שהעיקר הוא כאן להציל את הנפש ואפילו אם

מציל ע"י גרמא ג"כ זכה במצוה זו שמא תאמר אין הדבר כך, שהרי כל עיקר הדין נלמד מוהשבותו, שעיקרו נאמר לענין השבת. אבדה, ונאמר, ששם אם השיב ע"י גוי לא קיים את המצוה אלא שנפטר מן העבירה. הנה אעפ"י שאין לי לע"ע ראייה הסבירא מחייבת שאין הדבר כך, אלא שמקיימה בכל אופן שהוא וה"ה לפק"נ. וכיון שכן אין לרדן כלל על החשבת הדבר ע"י עשיית המצוה. ברם, יש להרגיש שהגאון מאוה"ג מקובנה ז"ל מסתמך בעיקר על היסוד שבשאר דברים מחוץ לשבת עשיה ע"י שנים אסורה. ויש להתבונן בזה. הנה שם בבאר יצחק אין הגאון ז"ל מביא רק ממקור חיים שהגאון מליסא הניח כך. ולכל לראש נברר בס"ד טעמו ונמוקו. והנה רואה אני שהגאון מליסא ז"ל לא אמר בלשון ודאות אלא בלשון אפשר. והיינו שהוא מניח שאעפ"י ש"בעשותה" לא נתיחד אלא לאיסורי שבת, הרי יתכן שלא בא אלא למעט שנים שעשאו מחטאת (וכמובן גם מכרה), וע"כ נשאר איסור תורה בשאר איסורים. ובמקום שאין חטאת כגון ברציחה לא נתמעט כלל, שאל"כ מה יתרץ לשנים שהרגו את הנפש שלמדנו לפטור מפסוק אחר. כך צריך לפרש ד"ק ז"ל.

ברם, כמה קשה לנו לחדש דבר שלא נזכר בראשונים. הנה מלשוננו של הרמב"ם ז"ל בה' שבת פ"א ברור שהוא סובר ששנים שעשאוהו בזה יכול וזה יכול פטור לגמרי מן התורה ואינו אלא באיסור דרבנן. וכיון שהראב"ד לא השיג עליו ברור שגם דעתו היא ככה. והנה הריטב"א ז"ל בקידושין מ"ג מקשה למ"ל קרא לפטור בשחוטי חוץ בשנים ששחטו תפ"ל מבעשותה. ומתרץ שאילולי הכתוב המיוחד הייתי מקיש שוחט למעלה שבמעלה שנים חייבים, יעוי"ש. ולכאורה את"ל שבעשותה לא מיעט אלא מחטאת, למה לא תירץ שהכתוב בשחוטי חוץ בא ללמדנו ששם הוא פטור גם מלאו. ונמצא מוכח שגם הריטב"א סובר כרמב"ם שלמדים לפטור לגמרי מלעשותה. וע"כ יפה הוקשה לו. ברם, י"ל באופן אחר שאדרבא ס"ל להריטב"א שגם בשחוטי חוץ אין משמעות הכתוב אלא לפטור מכרת ולא מעיקר האיסור והלאו, ולכן הקשה יפה שהרי דין זה שפיר למדים מבעשותה. ולכאורה זה מוכרח, שהרי היה יכול לתרץ שנצרך הכתוב בשחוטי חוץ לפטור אף בזה יכול וזה אינו יכול שבאופן זה לא נתמעט מבעשותה. אלא ע"כ שהריטב"א מניח שלא פטר הכתוב בש"ח אלא מה שפטר בשבת, וע"כ לא היה יכול גם לתרץ ולהצריך הכתוב לענין לפטור מלאו.

ואם תמצוי לומר, יש לסייע את הגאון מליסא מהריטב"א הנ"ל. שהרי הכתוב בשחוטי חוץ ודאי משמעותו לפטור רק מכרת, שהרי כך נאמר שם איש איש וגו' ונכרת האיש ההוא מעמיו. ואילו נאמר שהכתוב "בעשותה" לגמרי מיעט מה מקשה. הרי נצרך פסוק זה להשמיענו שבש"ח יש איסור בשנים ששחטו ושלא כבכל התורה כולה. ונמצא לפ"ז אדרבא שהריטב"א הקדים את הגאון מליסא ז"ל. ומיהו עדיין יש לדקדק שבזבחים ק"ז שאלו ודרשו עונש שמענו אזהרה מנין. ולבסוף נאמרו שני דברים בשם ר' יוחנן הבאה הבאה, כלומר נאמר בויקרא י"ז בשחיטה, "לא הביא" ונאמר בהעלאה, "לא יביאנו", למדנו שחיטה מהעלאה לאזהרה. ומכיון שכך הוה אומר שכשנתמעט שנים ששחטו מההוא, לכל הענין הוא ממעט. בין לעונש בין לאזהרה, שהרי כאלו כתובה אזהרה באותה פרשה. וה"ה להעלאה שהרבו לשנים הוא בין לעונש בין לאזהרה, שעל כרחק אתה מחברם שאל"כ

אין לך אזהרה לפרשה זו. ונמצא שיוצא לנו שבש"ח שניהם נתמעטו בין לכתר בין ללאו. אלא שבשבת אין זה ברור אם נתמעט מהעשה של ושמרתם את השבת או מאת שבתותי תשמרו. (ברם, כבר כתבנו לעיל שמהרמב"ם ברור שהוא ז"ל סובר שהכל נתמעט, וידועים דברי הרשב"א בעבודת הקודש לענין שבת ואכ"מ). וע"כ ממנה לא תזוץ, שנתמעט זה יכול וזה יכול שאינו בכלל מלאכת שבת.

ועתה נחזה לנו ביסודו של הגאון ר' יצחק אלחנן ז"ל, שבמקום ששנים כשעושים מעשה אחד מקיימים מצוה של תורה הרי"ז מחשיב את המעשה ואינם נפטרים מטעם „בעשותה“. והסתייע לזה מפירש"י שבת צ"ב: ד"ה זה אינו יכול, דאורחיהו להוציא בשנים ס"ל לר"י דחייב. וכן פי' רבנו ז"ל בדעת ר' יהודה פוסט במשנה דלאו אורחיה בהכי. וכ"כ בדף צ"ג. ומיהו זה יכול וזה יכול ממעטינהו דלאו אורחיהו למיעבד בתרי וכו'. ואומר אני שלא מן השם הוא זה, וכלום ר"מ חולק על עצם העובדא שזה יכול וזה יכול אין דרכם לעשות בשנים ולמה הוא פוסט אלא שבאמת בדרשות חז"ל לא מצינו שיחפשו טעמים להלכות היוצאות מהן אלא להנמיק למה דרשו כך ולא אחרת, אבל עצם ההלכה אינה זקוקה לטעם (אלא לר"ש הדורש טעמא דקרא, אלא שזהו במובן אחר ואכ"מ). וכן אתה מוצא בניד"ד, שעל עצם הכלל של שנים שעשאוה פטורים אין חז"ל נותנים טעם, ואדרבא אם היה הדבר פשוט מסברא היו אומרים הא למ"ל קרא סברא היא. אלא כיון שיש לנו דרשה ויש להכריע על מה להצריכה, כאן יש כבר מקום לסברות למה הדבר מסתבר יותר. וע"כ לר"י שישנה רק דרשה אחת של בעשותה לפטור שנים שעשאוה לומד מסברא שיש להעמידה יותר בזה יכול וזה יכול כיון שכאן אין דרכה שתעשה ע"י שנים. ור"ש שיש לו שתי דרשות של בעשותה פוסט גם בזה אינו יכול וזה אינו יכול, ולר"מ שאין לו שום דרשה לכך הוא באמת מחייב. וע"כ לא תתורצנה הקושיות של הגאון מקובנא ז"ל מעבודה, וממילא בשבת שאם דחיות הן אצל שבת למה לא תעשנה בשנים כשאפשר בכך בסברא הנ"ל, שכיון שתיעשה המצוה על ידם וכו' וכנ"ל, כי הכתוב בכל אופן פוסט שנים שעשאוה כל שזה יכול. וכמדומני שכל הדרך הוא אחיזה בחבל מהצד שלא מתאים, שאת"ל שזה דבר קבוע בסברא שפעולה משותפת כזאת איננה פעולה כלל מצד לאו אורחיה, איך תכשיר בעבודה ומילה וכדומה. אלא ע"כ שזוהי פעולה מעולה אלא שנתמעטה ממלאכת שבת מגזה"כ.

והראיות שהביא הגז"ל מרש"י ביצה כ"ז: שחשיבות המצוה קובע דבר זה לפעולה חשובה אינה ראייה, שכונת רש"י היא הואיל והמצוה היא בשריפה והוא מאכילה לכלבו במקום שריפה וכו' הוא מבער הרי"ז מלאכה. וכן מה שאמרו מיגו דהוה דופן לסוכה וכו' אינו ענין לכאן ואין להשוות לזה חייבי מיתת בי"ד כי בדופן הרי צריך הוא לחשיבות של דופן לענין סוכה משא"כ לענין החייב מיתת בי"ד אינו צריך כלל לחשיבות המלאכה ואין צריכים אלא להמית אותו. ואם נמצא עומק הדין כך נאמר שיש חילוק בעשיית המצוות לסוגיהן. הנה למשל בלקיחת ד' מינים בסוכות הרי"ז מצוה אקרקפתא דגברא, וע"כ אם שנים יאחזו בבת אחת בלולב לא יצאו שניהם, שכל אחד מ ישראל חייב במצוה זו לבדו ואינו ענין לר' מינים בעצמם משא"כ בקרבן שזו מצוה כפולה היא, חובת האדם לעשותה וצורך גבוה שתיעשה. והעיקרית בה הוא צורך גבוה, ולא איכפת לנו ששנים משתתפים בעשייתה. וכן בהרוגי בי"ד שהיא מצוה כפולה מצוה על בי"ד להמיתם ומצוה

שיבוערו מן העולם, והעיקר בה שיבוערו מן העולם. וכן הבחינה שכיון שעושים שניהם המצוה, הרי"ז נחשב אורחה ג"כ אינה מתישבת. כי המודד הוא של המלאכה בתור מלאכה, ול"ש לומר שמה שעשאוה בשנים בכרי שע"ז לא יחללו את השבת, הרי"ז אורחה.

הבאר יצחק מסתמך בהנחתו, שבשנים שעשאוה יש איסור, גם על הפנ"י. אולם כל ראייתו היא אך ורק ממה שהביאו פסוק מיוחד בשנים ששחטו בשחוטיו חוץ ולא למדו מבעשותה. אולם כבר ראינו שהריטב"א הקשה קושיא זו ותירצה יפה, ואין שום ראייה שנשאר איסור תורה. ובכלל נראה כשנתבונן, שאם כי דרשה זו של בעשותה נאמרה בדין חטאת בכלל, לא מצינו בשום מקום שישתמשו בה חו"ל אלא בקשר לעניני שבת, והלא דבר הוא! ולזה נראה עיקר שכלל זה לא נאמר אלא לענין שיסודו באיסור מלאכה, ואין זה אלא בשבת ויוה"כ"פ. ומכאן אפשר להקיש לענין שביעית, אם לא נחלק כחילוקו הידוע של המהרש"ל. כי לשון בעשותה אינו נראה אלא לדברים שיש שם ענין למלאכה, אבל דבר אין לו עם שאר מצוות שבל"ת וכגון כפסם את הקטורת וכיו"ב.

והנה בקונטרס מיוחד אני עתיד להאריך אי"ה, אך לע"ע בהא נחתנין ובהא סלקינן, שאין להזין ממקומה הנחת רבנו הרמב"ם ז"ל מהראשונים ז"ל ששנים שעשאוה בזה יכול וזה יכול פטור אבל אסור מדבריהם, והוא כר"י. ולר"ש גם בזה אינו יכול וזה אינו יכול פטור. ומעתה יש מקום להשתמש בשנים שעשאוה בשימוש במכוניות הניידת.

ובאלו השוטרים היוצאים לאסור גנב שכבר תפסוהו אנשים ויש להעביר אותו למאסר שאל"כ יתחמק מידם, כאן אין באופן ישיר פקד"ג, אלא שקיים חשש כאמור שאם לא יהא טיפול במקרה כזה מטעם המשטרה יתרבו הגנבים בש"ק. וכבר הזכר לעיל שגניבה ורציחה באים עכשו כאחד. והנה לעיל הבאנו מהרמב"ם המתיר הבאים להציל לחזור למקומם וכלי זיינם עליהם, שמא אם אתה מחמיר עליהם ימנעו מלבא פעם אחרת. שמענו מזה שגם חשש נפשות לע"ל מתיר ומ"מ אין הענינים שוים לגמרי. ראשית, מפני שאין כאן ברור למדי שסתם גנבים הם מרצחים, שיש מהם הנמלטים מיד כשמרגישים בהם בני אדם. ושנית, הואיל וכל ההיתר הוא כאן מפני שאם לא נתיר תרבינה גנבות, הנה הרוב הגדול הם לצערנו לא מתחשבים עם ההוראות של הרבנות והם הרי ממילא לא ימנעו, וא"כ לא ישמש האיסור לריבוי גנבות, ואיך נבא להתיר משום חשש זה שתרבינה גנבות.

ובכלל קשה להחליט על היתר מטעם חשש פקד"ג, שהרי ודאי יש איזה גבול גם לחשש פקד"ג. הנה הגאון רע"א ז"ל בשו"ת סי' ס' כותב: אלא ודאי אין כונת הר"ש דאיכא סכנה ממש או ספק סכנה אלא שאיכא כאב וצער טובא, ואפשר על צד הריחוק אחת מני אלף דיצמח מזה. דאף דאין אנו דנים אותו בכלל סכנה או ספק סכנה, מ"מ כיון דאיכא צד אפשרות לבא לזה קורא בלשון סכנה, וכנ"ל יעוי"ש. וכן הביא שם בכעין זה פרש"י שבת מ"ה. כדאי ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק, ופירש"י סכנה יעוי"ש בשו"ת רע"א ז"ל. למדנו מכאן לכאורה שאם האפשרות של סכנה היא אחת מני אלף אין זה אפילו בכלל ס' סכנה. והשאלה נשאלת הרי קיי"ל שאין הולכים בפקד"ג אחר הרוב. וא"כ כמה במאה יהיה הצד של סכנה עד שינהוג בו פקד"ג דוחה שבת? ואיזה גדרים נגדיר בזה? וע"כ לחלק שבמקרה

מפולת וכי"ב, הרי במפולת זו יש כדי להמית, והספיקות אינם אלא צדדיים אם מי שנפל שם הוא יהודי, שאז לא הולכים אחר הרוב ופקר"נ דוחה שבת. אבל אם עצם המחלה אינה מסוכנת רק באחוז אחד מני אלף אין הדין כך. ומ"מ הגדרה מדויקת אין לנו עדיין שהרי גם ספק פק"נ דוחה שבת, ומעולם לא שמענו גם במחלה שהיא ס' פק"נ שהוא דוקא במחצה על מחצה, וע"כ אפילו אם הרוב איננו סכנה מ"מ מחללין עליה את השבת. ומעתה צא ותן לי את המדה והקצב! וצ"ע בזה. ומחמת חומר הענין לכאורה נראה שבכל מקרים מעין אלה נשתמש בכלל ששנים שעשאוה פטורים, שהוא לפי הנ"ל רק איסור מדבריהם. אלא שהדבר צריך בירור אם הצעה זאת היא מעשית ובת ביצוע.

ג) כתיבת רפורטים של מעשי פשע בשבת.

כתיבה זו אינה לפק"נ אלא כהכנה לעריכת המשפט, במקרה של איזה קטטה או של איזו עברה אחרת, כמו כן במקרה של רצח. ועד כמה שיהא ערך חשוב למשפט עדיין אין בו בכדי לדחות את השבת בדאורייתא. ויש לברר על אפשרות כתיבה שלא יהא בה אלא איסור דרבנן.

והנה לכאורה הרי יש לפנינו דעת הרמ"א עפ"י האו"ז הפוסק שכתב גלחות (ר"ל כתב אותיות לטיניות) אינו איסור תורה, שכל הכתבים דרבנן חוץ לאשורית ויונית. אכן, כבר הרבו להשיב עליו ועל רבנו יואל ב"ר יצחק הלוי ז"ל. והנה כבר בחודש אדר ב' שנת תש"ח כתבתי ארוכות בענין זה בשביל קדושי כפר עציון הי"ד, וצ"ל. ומסקנתי היתה שכתב משיט"א לדעת המג"א ז"ל, "אפשר דפטור" ולדעת המחצית השקל ודאי פטור מן התורה. ובאשר לכתב גלחות כנ"ל, מי כהמחצית השקל נאמן בכל ביתו של המג"א ז"ל, וע"כ שחשב "אפשר" לדבר ברור אצל המג"א ז"ל. ומעתה אין לנו אלא שיטת רבנו יואל הלוי, האו"ז והגהות מיימוני שפטור עליו מן התורה. ונמצא שמי שאיננו איטר יד אם יכתב בשמאל בכתב משיט"א יותר עדיף מאשר יכתב בכתב גלחות, שהרי המג"א והמחז"ש ז"ל ראו את כל דברי הראשונים ז"ל. ואם כי חלילה לסמוך ע"ז להקל אם לא לצורך הגובל עם פק"נ וכניד"ה, וכלום איסור דרבנן הוא דבר קל ח"ה, וכלשונו של הנוב"ה, אבל בצירוף שני הדברים יחד, היינו משיט"א ויד שמאל החשב יחשב עד לודאי שאינו איסור תורה. ואם כי גם לצורך גדול כגון "ישוב א"י" לא התירו אלא ע"י גוי, בנידון שלנו שהוא צורך רבים גדול כגון במשפט פלילי חמור ובמקום שאין גוי מצוי אפשר להתיר. אולם בעבודה שגרתית של המשטרה, כגון רשימת הנכנסים לעבודה או קבלת הנשק ומסירתו בזה ודאי אין שום היתר, וניתנו דברים אלה להסדרה מערב שבת, באופן שלא יעשה בשבת שום דבר האסור בש"ק לשם זה.

וגם בכתיבה ההכרחית וכנ"ל, מן הראוי להשתמש נוסף על האופנים שהוזכרו לעיל בדיו שאינו מתקיים יותר משבעה ימים ובדימוי לקשר. ומ"מ כל זה אינו אלא במשפטים פליליים חמורים, אבל לא לדברים קלי ערך.

בסיכום הדברים :

א. נסיעה במכונית למקום שפרצה מריבה בין אנשים שיש לחשוש שזה יסתיים ברצח מותרת. אותו דבר מותרת הנסיעה להפך מוימת גנבים, כשנחלפה ידיעה על אלמונים המסתובבים במסכות חשודות, לפי מה שמוסרים לנו שהמצב

כיום שההולכים לגנוב הם רובם ככולם מזוינים. והרי הם בבחינת לסטים מזוינים. אכן מכיון ששני דברים אלה הם לפי המצב הישורר עכשיו, יש לבחון מחזיש מפעם לפעם אם לא נשתנו התנאים לטובה.

ב. ההיתר הוא רק להליכה למקום המעשה, אבל לאחר המעשה אסור לחזור במכונית ומוכרחים להשאיר שם עד מוצאי שבת.

ג. מכוניות ניידות אסורות. במקומות שידוע שנוכחות משטרה עלולה למנוע התפרצות מותר להם לרכב על אפניים פשוטים (לא על אופנוע). במקרים מיוחדים יש לבחון את האפשרות של שימוש במכונית ע"י שנים שעשאוה.

ד. לענין מאסר בשבת יש להקל. אולם אם הגנב נתפס בריחוק מקום מהמשטרה, יש להחזיקו שם ולא להסיעו במכונית אל מקום מאסר.

ה. טלפון. מותר לטלפן רק כשיש חשש לפקו"ב. לפ"ז מותר להודיע למשטרה על קטטה שפרצה כשזה עלול לגרום לשפיכות דמים. וכן מותר להודיע על אנשים חשודים הנראים מסתובבים לשם ביצוע גנבה.

ו. כתיבה בדברים הכרחיים. כגון רישום פ"כ במקרי רצח ואפילו של שוד מותר ביד שמאלית (למי שאינו איטר) ובכתב משיט"א (לא בכתב אשורי), ובמקום שזה אפשרי — בכתב שאינו מתקיים או בכתב שאינו ניכר עד שמפתחים אותו. בכל מקרים אחרים אסור בהחלט.

זהו מה שנראה לי. ויה"ר שלא נכשל בדבר הלכה ויאירו עינינו במאור התורה.